

คุณธรรม ๑๒ ประการ โรงเรียนปัญญาด่น : ฉันทะ

ฉันทะ คือ ความกระตือรือร้น ด้วยจิตศรัทธาอย่างแรงกล้า หรือ ความทะเยอทะยาน เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายที่วาดหวังไว้ ผู้คนมักเข้าใจผิดว่าความต้องการทั้งหมดในพุทธศาสนาเป็น 'กิเลส' และนำไปสู่ความทุกข์ทรมาน แท้ที่จริงแล้วพระพุทธเจ้าทรงรู้แจ้งว่า ความอยาก หรือความต้องการนั้นมีอยู่ด้วยกัน 2 ประการ คือ ความอยากที่เกิดขึ้นจากอวิชชา เป็นความปรารถนาเชิงลบที่ไม่ดีต่อจิตใจ (ตัณหา) เช่น ความโลภจะนำพาเราไปสู่ความทุกข์ทรมานเพราะความอยากได้ อยากมี และประการที่สองคือความอยากในแง่บวก (ฉันทะ) ซึ่งเกิดจากความเข้าใจในสิ่งต่างๆอย่างถ่องแท้ ใฝ่ดี ใฝ่รู้ ใฝ่ความจริง สิ่งนี้เองเป็นตัวกระตุ้นให้เรากระทำกิจการต่างๆในเชิงบวก และตั้งอยู่บนพื้นฐานของความจริง เข้าใจความเป็นไปของสิ่งต่างๆรอบกาย ถึงแม้เส้นทางสู่จุดหมายจะยังอีกยาวไกล หรือลำบากแค่ไหนก็ตาม

พระอาจารย์ชยสาโรได้กล่าวถึงเรื่อง ฉันทะ ระหว่างการปาฐกถา ณ โรงเรียนปัญญาด่นปีที่แล้วว่า ฉันทะ เป็นหลักธรรมสำคัญ ประการหนึ่งที่ได้ถูกคุณครูเรียนรู้และได้รับการอบรมสั่งสอนจากผู้ปกครอง เราไม่ควรคาดหวังมากเกินไปจากการกระทำสิ่งนั้นๆ หากแต่ให้เน้นถึงความตั้งใจเวลาที่เรากำลังทำอะไรทำนั่นเองเพราะ ความผิดหวัง แท้ที่จริงแล้วเป็นเรื่องธรรมดาที่มนุษย์ทุกคนต้องเผชิญเมื่อประสบความสำเร็จล้มเหลว หรือไม่ได้รับสิ่งที่หวังและตั้งใจไว้ เราต้องเข้าใจให้ได้ว่าในโลกนี้มีสิ่งต่างๆมากมาย ทำให้สิ่งต่างๆในชีวิตเราต้องประสบกับความยากลำบาก ซึ่งเราเองก็ไม่สามารถควบคุมมันได้ ฉะนั้น สิ่งที่ดีที่สุดที่เราสามารถทำได้ คือ การเพียรพยายามตั้งใจทำในสิ่งที่เราสามารถทำได้ เช่น การกระทำหรือความรู้สึกนึกคิด ปฏิกริยาตอบสนองต่อสิ่งต่างๆรอบตัวเรา นี่คือการตั้งใจในทางบวก พระอาจารย์ชยสาโรยังกล่าวอธิบายอีกว่า “ความมุ่งหวังในผลแห่งการกระทำที่จะเกิดขึ้นในอนาคตมากเกินไป ทำให้ในทุกอย่างที่เราทำอยู่ ณ ปัจจุบันมีแต่สิ่งที่เป็นไปไม่ลง เช่น ทำให้เกิดความกังวล การพักผ่อนไม่เพียงพอ ความเบื่อหน่ายและ ความไม่พอใจ สิ่งเหล่านี้ อาจนำไปสู่ความไม่ซื่อสัตย์ได้อย่างง่ายดาย เพราะเมื่อเรารู้สึกว่าบางสิ่งที่เรากำลังทำอยู่นั้นเป็นเพียงแค่วิธีการหรือลู่ทางที่จะทำให้เราได้สิ่งที่ต้องการในอนาคต เราอาจด้านทานความล่อลวงอันเกิดจากความต้องการที่จะคอยหาแต่ทางลัดเพื่อไปสู่ผลที่หวังไว้ได้ยาก”

ผู้ปกครองและครูทุกคนต้องการเห็นเด็กๆเป็นคนมีสุขภาพแข็งแรงและมีความสุข ในที่นี้ ฉันทะ จะเป็นตัวขับเคลื่อนให้ความต้องการเหล่านี้ประสบความสำเร็จไปโดยปริยาย หากแต่ถ้าความต้องการนี้ปราศจากปัญญา ก็อาจนำพาให้เรากลายเป็นผู้ปกครองหรือครูที่ปกป้องเด็กๆมากเกินไปจนทำให้เด็กไม่สามารถทำอะไรด้วยตัวเองได้เท่าที่ควร ต้องพึ่งพาแต่เรา หรือหากเรากลายเป็นคนที่ควบคุมทุกสิ่งทุกอย่างมากเกินไปก็อาจจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกห่างเหิน ไม่อยากอยู่ใกล้ และพยายามแหกกฎ ดื้อดึง ออกนอกกฎนอกทางได้

สำหรับในชั้นเรียนและที่บ้านนั้น ฉันทะ หมายถึง การส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กๆ กระตือรือร้นที่จะพัฒนาการเรียนรู้และความรู้ให้ตนเองเพื่อพยายามทำหน้าที่และภาระงานให้ประสบความสำเร็จไม่ว่าผลจะออกมาอย่างไรก็ตาม ทั้งยังพยายามที่จะสร้างลักษณะนิสัยอันดีให้กับตนเอง เราสามารถให้กำลังใจ ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กๆ มีความมุ่งมั่นกับสิ่งที่พวกเขาสนใจและช่วยสะท้อนให้เด็กๆเห็นถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อพวกเขาได้ใช้ความพยายามที่จะทำให้งานหรือกิจกรรมประสบความสำเร็จ เพื่อที่จะทำให้พวกเขาเกิดแรงจูงใจต่อไป

ดังนั้น ฉันทะ จึงเป็นความต้องการในแง่ดี เกิดขึ้นจากความกรุณา และความรักต่อกิจที่ทำโดยปราศจากเงื่อนไข ตัวอย่างเช่น พี่สาวผู้ซึ่งช่วยน้องชายแต่งตัวมาโรงเรียนด้วยความรักอันบริสุทธิ์ และความต้องการที่จะช่วยเหลืออย่างจริงใจ คุณสมบัติในตัวของพี่สาวนี้เอง คือ ฉันทะ กลุ่มนักเรียนที่กระตือรือร้นอยากเรียนวิชาใหม่ที่โรงเรียนจากความรัก ความใฝ่รู้ และความต้องการที่จะทำงานด้วยวิริยะมานะโดยไม่หวังผลใดๆ สิ่งนี้เองแสดงให้เห็นถึง ฉันทะ

ท้ายนี้ เราต่างทราบดีกันอยู่แล้วว่าคำชมของพ่อแม่ มีค่าต่อเด็กๆมากเพียงใด หากพ่อแม่มุ่งให้คำชมเชยในความเพียรพยายามของเด็กๆ สิ่งนี้จะช่วยในการพัฒนาการมี ฉันทะ อันเป็นคุณลักษณะแห่งความชาญฉลาดในการดำเนินชีวิตที่เกิดมาจากการพยายามของพวกเขาเองได้

